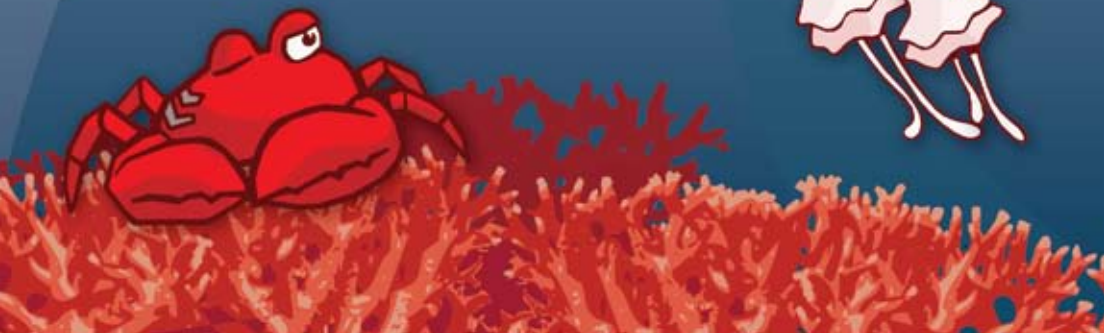

Godišnji magazin Plavog svijeta - Instituta za istraživanje i zaštitu mora

2008

Akvamarin

Dragi prijatelji

Ako ste naši stari članovi vjerojatno ćete prvo primjetiti novi izgled Akvamarina. Eto, nakon 7 godina odlučili smo uvesti neke promjene i nadamo se da ćete uživati čitajući ga jednako kao što smo mi uživali radeći na njemu.

Druge novosti vezane za Plavi Svijet su promjene u izgledu našeg edukacijskog centra o moru. Naime, tijekom zime bili smo jako vrijedni i imali radove u izložbenom dijelu i na fasadi. Novi stanovnici našeg centra su model dobrog dupina u prirodnoj veličini kojeg smo nazvali Madonna, galeb Jure i kirnja oko čijeg imena se još uvijek vode debate. Brojni posjetioci su toplo prihvatili ove novine, a ponajviše su se razveselili mališani kojima se veoma svidjela naša Madonna.

Što se tiče istraživanja, ove godine smo se ozbiljno bacili na analizu podataka i pripremu znanstvenih radova za objavljivanje u stručnim časopisima i prezentaciju na konferencijama. Često nam se čini da imamo previše ideja, a premalo vremena za njihovu realizaciju. S obzirom na obim posla, našem su se timu tijekom ljeta priključila 4 studenta iz Hrvatske i Italije s ciljem da nam pomognu u istraživanju. Kao rezultat njihovog rada, u procesu su pripreme dva diplomska rada – jedan će ispitati ishranu dobrih dupina u lošinjskom akvatoriju, dok će se u drugom analizirati fotoidentifikacijski podatci prikupljeni na Visu.

Tijekom cijele godine dobivali smo informacije o prisustvu prugastih dupina u sjevernom Jadranu što je veoma neobično za ovu vrstu. Većina opažanja dogodila se u našem susjedstvu pa smo bili uzbuđeni i pri samoj pomisli da bismo mogli vidjeti ovu rijetku vrstu za ovaj dio Jadrana. Najinteresantnije od svega je to

što smo početkom rujna imali sreće susresti jednog od ovih elegantnih dupina ni manje ni više nego u malološinskoj luci. Ovaj prugasti dupin boravio je u luci oko dva tjedna tijekom kojih je najviše vremena proveo tražeći ribu, ignorirajući brodice u prolazu. Susreti dupina u prometnim brodskim lukama i nisu tako rijetki – zdrave životinje mogu napustiti luku jednako kao što su i ušle u nju i najbolje je ne uznemiravati ih previše. Bez obzira na to, prisustvo ove pelagičke vrste u plitkoj luci više je nego neuobičajeno i malo je reći uzbudljivo za nas koji smo imali priliku vidjeti ovog usamljenog prugastog dupina.

Kao i svake godine, dio ljeta s nama su proveli eko-volonteri i u mnogome pomogli našem projektu na čemu im toplo zahvaljujemo. Ovaj put pridružila su nam se 22 eko-volontera iz cijele Europe. Također, kao i uvijek, naši su sponzori, posjetitelji edukacijskog centra o moru i ljudi dobre volje koji su posvojili naše dupine odigrali ključnu ulogu u podršci našem radu i na taj način osigurali naš opstanak tijekom još jedne godine.

Sveukupno, ovo je bila još jedna uspješna radna godina koju završavamo zadovoljni jer znamo da smo našim radom mnogo doprinijeli očuvanju i zaštiti dupina i mora općenito.

Hvala vam još jednom na podršci!
Topli pozdravi sa Lošinja,

Srdačno vaša
Maja Nimak

Istraživanje na Lošinju

Prvo što se može reći za proteklu sezonu je da smo bili jako aktivni i zauzeti.

Zimu smo proveli kombinirajući izlaske na more i sakupljanje podataka, njihovu analizu i rad na pisanju znanstvenih radova. Mislili smo da će nam zima na otoku dugo trajati, ali je zapravo jako brzo prošla i činilo se da smo se odjednom našli u punom jeku sezone okruženi eko-volonterima.

Za razliku od prethodne godine kada smo imali najveći broj izlazaka na more u potrazi za dupinima i najveći broj opažanja, ove godine odlučili smo malo usporiti tempo i pažljivije planirati svaki odlazak na more, ponajviše zbog visokih cijena goriva. Plan je bio stavljanje naglaska na pretraživanje šireg područja i manje istraženih lokacija. Kao rezultat toga obišli smo veći dio Kvarnera i vidjeli mnoge poznate i neke nove dupine.

zapadnoj strani Lošinja kako bezbrižno rone u potrazi za ribom. Odahnuli smo i zaista, nadalje smo ih redovito viđali u cijelom području istraživanja.

Jedan od najzanimljivijih dana bio je sredinom srpnja kada smo susreli skupinu od 7 dupina među kojima su bili Belugo i Faccia - naši najstariji dupini koje rijetko viđamo zajedno. Belugo je naš najpoznatiji i najstariji mužjak kojeg često zovemo i „djedica“ jer je izgubio većinu zuba i na tijelu nosi brojne ožiljke kao dokaz borbi u kojima je sudjelovao, a Faccia je dobro poznata ženka koju smo upoznali još prije 20 godina i koju prepoznajemo po specifičnom načinu plivanja i veoma dugoj peraji. Faccia je toga dana bila neobično razigrana, prilazila je našem istraživačkom brodu i počastila nas s nekoliko skokova dok

Lipanj je bio neobičajan jer nismo vidjeli dupine 10 dana za redom. Uporno smo izlazili na more u nadi da ćemo ih pronaći, ali sa svakom neuspjelim potragom bivali smo sve tužniji i zbunjeniji pitajući se gdje su nestali. Napokon smo ih našli na

se Belugo, kao i obično, držao malo po strani i plivao sam. U jednom trenutku su se sastali i počeli plivati zajedno veoma blizu jedan drugom. Podsjećali su na stari par koji je krenuo u popodnevnu šetnjicu.

Kao i svake godine, na kraju sezone bili smo malo kreativni i davali imena našim novim dupinima. Dozvolite mi da vam predstavim nove lošinjske dupine: Ocean, Eco, Dino, Eta, Linda, Vanja, Basta, Watermelon, Pave, Maro, Dan Ware, Bully, Val i Vlasta.

Pored istraživanja i ove smo godine bili uključeni u druge aktivnosti. Plavi svijet je u suradnji sa Hrvatskim biološkim društvom organizirao IV. Školu konzervacijske biologije. Polaznici škole u sklopu programa već tradicionalno dolaze u Veli Lošinj gdje u našem Lošinjskom edukacijskom centru o moru slušaju predavanja i sudjeluju u radionicama. Cilj njihovog posjeta je upoznavanje s istraživanjima koja provodi Plavi svijet te problematikom zaštite dobrih dupina u Jadranu.

Također, tijekom ove godine ugostili smo i brojne novinarske i TV ekipe iz cijele Europe i Hrvatske (ZDF - Njemačka, Sasse Nature Film - Njemačka, FCA production - Francuska, magazin More, HRT More, Eco l'educazione sostenibile - Italija, magazin Nautica...). Kao

rezultat njihovih posjeta snimljeni su dokumentarci i napisane reportaže o našem projektu i radu na zaštiti i očuvanju dobrih dupina lošinjskog akvatorija. Kad se sve zbroji, iza nas je još jedna uspješna sezona... Ono što sada priželjkujemo su mirni zimski dani kada ćemo se napokon malo odmoriti i pripremiti za nove radne izazove koje će donijeti slijedeća godina.

Maja Nimak

Jadranski projekt dupin - Vis

Do prije petnaestak godina mogli smo povremeno čuti kako dupini ne žive u Jadranu već „kao i veliki kitovi u Jadran dolaze slijedeći velike brodove“. To naravno nikad nije bilo točno. No, danas kada govorite o dupinima u Jadranu gotovo svaki sugovornik reći će vam da mu je poznato kako u Jadranu žive dobri dupini. Mogu sa ponosom reći da je cjelokupni rad, a posebice rad Edukacijskog programa Plavog svijeta značajno doprinio ovakvoj senzibilizaciji javnosti. Ali, kad govorimo o poznavanju vrsta dupina i kitova koje u Jadranu žive ili ga posjećuju, ima tu još posla za nas. Slično je i sa istraživanjem – još uvijek postoje važne činjenice koje ne znamo, pitanja na koja nemamo odgovor. Neka od tih ključnih pitanja za koja želimo saznati odgovor su i koliki je stvarni broj dupina u Jadranu? Koliko područje im je potrebno za život? Kakvi su im međusobni srodstveni odnosi i postoje li izolirane skupine? Jedini način na koji možemo saznati odgovore na ta i brojna druga pitanja

je istraživanje. Program koji provodimo na Lošinj započeo je kao pionirski projekt, a dao nam je uvid u život jedne zajednice dobrih dupina. Do nedavno to je bila jedina poznata rezidentna zajednica. Međutim naši kolege, koji su uz naš projekt učili i usavršavali se, započeli su svoja istraživanja u još nekim dijelovima Jadrana, prije svega u Istri i na Kornatima. Njihovi podaci pokazuju kako Lošinjski dupini više nisu jedina poznata rezidentna zajednica, no oni su i dalje jedna od najbolje istraženih skupina u cijelom Sredozemlju. Međutim, da bi se dijelovi našeg poznavanja života dupina u Jadranu mogli posložiti u cjelinu bilo je neophodno započeti i opsežno istraživanje u srednjem i južnom jadrano.

Dugo smo planirali kako započeti takvo istraživanje, a plan se ostvario nakon 20 godina rada na Lošinj. Tu 20. godišnjicu

započeli smo sa novim projektom i novom stalnom istraživačkom postajom na otoku Visu. Novi istraživački projekt! Naša nova istraživačka postaja nakon 20 godina rada na Lošinju! Naravno osim našeg rada važno je zahvaliti se i napomenuti da bez potpore tvrtke PZ Auto koja nam je ljubazno na korištenje dala dva nova Volkswagen Sharana te čijom donacijom smo kupili novi istraživački brod, sve ovo ne bi bilo moguće. Tijekom 2007. godine proveli smo dva mjeseca radeći preliminarno istraživanje područja viškog akvatorija. Podatci koje smo prikupili bili su veoma dobri (19 opažanja dobrih dupina i jedno velikog kita, 14 izlazaka na more) te smo od ove, 2008. godine i službeno na Visu.

Naša istraživačka postaja nalazi se u uvali Rukavac, na jugoistočnoj strani otoka Visa. Nekad se ovdje solila riba, a danas se ribe malo tko i sjeća. Na nju podsjeća još jedino stara kamena zgrada u polu-ruševnom stanju. Sada je gotovo sve usmjereno turizmu. U uvali postoji naselje malih vikendica u zelenilu iznad kojeg se nalazi staro selo, Gornji Rukavac. Tu se nalazi i naša „baza“. Nismo baš uz samo more, do kuće ima nekih 400m, ali pogled je prekrasan. Za vedrog dana južnodalmatinski otoci - Hvar, Pelješac, Korčula, Lastovo i Sušac - izgledaju kao na dlanu.

Tijekom 2007. upoznali smo se sa domaćinima, napravili siguran vez za

brod i krenuli u obilazak. Od velike nam je pomoći svakodnevno naš barba Ivo Bralić. Osim odgovora na sva pitanja, barba Ivo nam je napravio i postavio „corpo morto“ tj betonski blok za koji vežemo gliser. On također uvijek jednim okom brine o nama i našoj opremi, a tu su i drugi starosjedioci iz Rukavca koje u šali nazivamo „poglavarstvo“. Također, tu je i naš prijatelj Pino Vojković iz agencije Alternatura iz Komiže koji „škoi“ i okolno more poznaje kao vlastiti džep. Pino nam je sa svojom flotom glisera uvijek osiguranje da ćemo se sigurno vratiti sa mora. Tu su još i posade policijskih brodova „Zvir“, „Hrabri“, „Smjeli“ i „Sv.Mihovil“ koje nam povremeno dojavljuju opažanja dupina. Naravno da tu postoji još cijeli niz osoba čiji su nam savjeti i pomoć bili od velike važnosti prilikom dolaska na otok. Hvarski ribari, Ivica, Frane (koji je sa svoje kočarice „Balena“, u prijevodu „kit“, dojavio opažanje velikog kita prošle godine) i Mijo i njihovi brodski drugovi upoznali su nas sa stanjem ribljeg fonda, ribolovom i problemima koje im zadaju dupini. Sada mislim kako vam je jasno da kad smo na moru nikada nismo sami.

No, vratimo se mi ovoj godini. Istraživačka sezona započela je u svibnju. Vrijeme nije bilo baš kako smo

očekivali no mjesec smo uspješno završili. U radu nam se pridružio i kolega iz Španjolske, dr. Renaud de Stephanis kojeg smo zamolili da dođe i da nam pomogne prenoseći svoja iskustva iz istraživanja kitova koja provodi sa svojom organizacijom CIRCE Conservation, Information and Research on Cetaceans u području Gibraltara. Planiramo neka zajednička istraživanja. U lipnju ponovo nekoliko uspješnih obilazaka

radilo o borbi u kojoj su međusobno utvrđivali snagu ili se možda radilo o borbi radi parenja, no bilo je tu mnogo skokova i špricanja mora.

Srpanj i kolovoz ponovo smo proveli na Visu i okolici. Hvar, Sv. Andrija, Sušac, Korčula ponovo su područje koje redovito obilazimo. Kako je sezona tek završila, a prikupljena je ogromna količina podataka i napravljene tisuće fotografija (14.861 da budem preci-

Visa, a onda krećemo put Lastova. Na Lastovu smo proveli desetak dana i obišli veliko područje. Stigli smo gotovo do Mljeta, posjetili Korčulu, bili smo u području ZERP-a, ispred Palagruže... I ponovo izuzetno uspješno. Prije povratka sa Lastova susret s dupinima za pamćenje – skupina od pedesetak dupina u kanalu između Lastova i Korčule. Nevjerojatan je osjećaj kad su dupini gdje god pogledate. Pored vas, oko vas, na horizontu... Neki dupini bili su izuzetno druželjubivi te su uz naše plovilo proveli više od pola sata. Drugi su lovili ribu. Također, dio skupine bilo je izuzetno zauzet intenzivnim druženjem te su skakali jedan na drugoga, udarali se repovima, zalijetali se te snažno udarali tijelima. Nismo sigurni da li se

zan), za konačnu analizu i utvrđivanje broja opaženih dupina biti će potrebno još neko vrijeme. Ipak, za kratki uvid uspješnosti – od svibnja do rujna 2008 na more smo izašli 38 puta, a prilikom tih izlazaka dupine smo susreli ukupno 50 puta!

Osim velikog broja dobrih dupina, od kojih smo veći broj susretali i po nekoliko puta a neke upoznali još prošle godine, imali smo i nekoliko fascinantnih susreta sa izuzetnim životinjama.

Tako smo vidjeli plavoperajnu tunu, golemu kirnju, eleonorinog sokola, velikog zovoja, goluba uhana i druge.

Draško Holcer

Gdje su sad?

DEBBY

Debby je jedan od naših najvjernijih dupina. Ima dugačku leđnu peraju, blago zakrivljenu unatrag, sa dva manja ureza po sredini, te izgleda kao da je za nijansu tamnije boje od ostalih dobrih dupina creskološinjskog akvatorija. Zbog toga je lako prepoznamo i kada je nekoliko desetaka metara udaljena od našeg istraživačkog broda. Viđamo je često i kroz cijelo područje istraživanja, a nerijetki je gost i zapadne strane otoka Lošinja. Od 2006. godine je redovito viđamo u društvu njenoga mladunčeta Minke-ja o kojem se iznimno dobro brine. Budući da je Minke radoznalo mladunče uvijek spremno na igru, često nam prilazi i zvižduče ispod pramca našeg broda, kao da nas poziva na igru. Dok se Minke igra, Debby uvijek ostaje u njegovoj blizini da ga podsjeti kada se igra mora privesti kraju.

META

Ove godine Meta nas je razveselio nizom prekrasnih susreta. Najčešće smo ga viđali tijekom zime i proljeća kada se sa svojim prijateljima Mushem, Elmarom, Lily i Tritonom družio u blizini otočića Orude nedaleko od Velog Lošinja. Meta je odan svojim prijateljima pa su rijetki susreti s njim u nekom drugom društvu. Ima malenu peraju, specifičnog oblika te je lako prepoznatljiv na moru. Uvijek je vrlo aktivan na površini pa je svaki susret s Metom zaista zanimljiv, a često nas zna iznenaditi i nekim osebujnim skokom. Tijekom ljeta smo ga viđali nešto dalje od obale Lošinja, na sjevernijem dijelu našeg područja istraživanja, kako se hrani iza ribarske kočice. Nije mu dugo trebalo da nam se približi i znatiželjno nas počne promatrati pozirajući pritom pred fotografskim objektivom istraživača.

MUSH

Među dupinima u skupini koju susretnemo, Mush je neizbježno najupečatljiviji. Njegovu je peraju lako prepoznati, izgleda kao nazubljena pilica, a tek njegov osebujan stil... zaista ga je teško ne primjetiti! Tijekom naših susreta s Mushem uglavnom on preuzima inicijativu da nam se približi. Fotografiranje njegove leđne peraje nije neki problem: pričekamo da nam se sam približi, a onda on polagano otpliva krug oko našeg broda ne propuštajući priliku da nas pritom dobro promotri.

Mush predstavlja jednog od naših najčešće viđenih dupina. Susrećemo ga uglavnom u središnjem dijelu našeg područja istraživanja, a tijekom mirnih zimskih mjeseci i tik uz obalu Lošinja.

SONJA

Sonja je lako prepoznatljiva po svojoj iznimno dugačkoj peraji srpastog oblika. Lako je uočljiva čak i na većoj udaljenosti od istraživačkog broda. Viđamo je u cijelom području istraživanja, a zna nas iznenaditi i svojim posjetima luci Malog Lošinja gdje povremeno lovi ribu. Ove smo je godine viđali na južnijem dijelu cresko-lošinjskog akvatorija u društvu drugih ženki poput Badfina i Sive.

Još jedan uspješno završen projekt

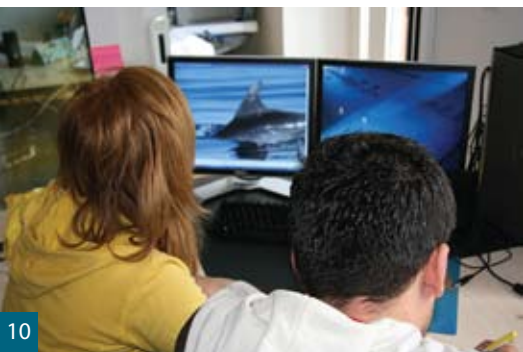
Tijekom 2008. Plavi svijet je zajedno s Udrugom za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce iz Splita provodio projekt „Jačanje sektora civilnog društva za zaštitu mora u Hrvatskoj“ koji je financiran od strane Europske unije. Što se krije iza ovog dugačkog i pomalo zbunjujućeg imena? Kriju se razne aktivnosti koje bi se mogle svesti pod dva nazivnika: istraživanje i edukacija. A sve to, naravno s konačnim ciljem zaštite morskog okoliša. No, krenimo redom.

Naši kolege iz Sunca već godinama rade na popisivanju pridnenih vrsta i staništa. Poznavanje vrsta i staništa nekog područja od ključne je važnosti za učinkovito upravljanje. Ovaj projekt je omogućio brojnim studentima, ali i nama, učenje i vježbanje inventarizacije vrsta i staništa kroz praktičan rad na terenu. Zauzvrat, Plavi svijet je za kolege iz Sunca organizirao trening za prikupljanje podataka o morskim sisavcima. Tako su polaznici treninga naučili standardnu metodologiju istraživanja i imali priliku izvježbati naučeno tijekom izlazaka na more istraživačkim brodom.

Nakon tih priprema, Plavi svijet i Sunce su tijekom lipnja 2008. udružili snage i odradili veliko terensko istraživanje na Lastovu. Članovi Sunca odradili su inventarizaciju podmorja roneći na ukupno 70 lokacija, dok su istraživači Plavog svijeta obilazili akvatorij otoka Lastova u potrazi za morskim sisavcima. Zaključak? Lastovo je otok predivne prirode, a naročito podmorja te je 2007. godine opravdano proglašen Parkom prirode. A, ima i dupina. I to puno i prijateljski su raspoloženi! Tako su za gotovo svakog susreta zaigrani dupini dolazili do našeg istraživačkog broda i plivali pod pramcem.

Uz istraživanje i prikupljanje podataka, veliki dio projektnih aktivnosti bio je usmjeren edukaciji i osvješćivanju javnosti o potrebi zaštite mora. Tako su organizirana brojna predavanja i radionice o morskim sisavcima, morskim kornjačama i biološkoj raznolikosti Jadrana, od Zagreba, Rijeke i Splita do Velog Lošinja i Lastova. Veseli nas što su nam najčešći gosti predavanja bili upravo oni najmlađi. Njihova zainteresiranost i spremnost za upijanje brojnih morskih zanimljivosti zaista su bile motivirajuće za predavače. A ako ste tijekom 2008. godine bili

u Zagrebu, Rijeci, Splitu, Lastovu, Komiži, Murteru, Vodnjanu, Premanturi, Malom Lošinj, Zadru ili Dubrovniku, onda ste možda već vidjeli našu pokretnu izložbu „Neka plavo ostane plavo“. Izložba se sastoji od 18 edukativnih panela, dokumentarnih filmova te računalne „touchscreen“ aplikacije, a govori o bogatoj biološkoj raznolikosti Jadranskog mora, predstavlja rijetke i ugrožene vrste, ali i upozorava na opasnosti s kojima se more danas suočava. Svaki panel ima i dio namijenjen najmlađima koji temu predstavlja na jednostavan i razumljiv način. Prema reakcijama posjetitelja izložbe zabilježenim u knjigu dojmova sigurni smo da će naša izložba posjetiti još mnoga mjesta diljem Hrvatske i ponešto naučiti brojne posjetitelje. O cijelom projektu možete još puno toga saznati i na stranicama www.zastitamora.org. Osim informacija o projektu, ove stranice sadrže i sav materijal koji smo u suradnji sa našim partnerima iz Sunca pripremili tijekom trajanja projekta, pa tako tu možete pronaći sadržaje naših brošura, informativnih panela s izložbe, priručnika za inventarizaciju vrsta. Želite li saznati više o Jadranskom moru, zaigrati edukativne on-line igrice, iskušati znanje na kvizovima, ove stranice su svakako vaš kutak na internetu. Osim toga, možete i sami doprinijeti

poznavanju živog svijeta Jadranskog mora. Ako ste ronilac, nautičar ili ste samo s maskom i disalicom otkrivali ljepote podmorja, možete nam javiti što ste sve vidjeli na moru i pod morem. Na www.zastitamora.org/baza-podataka.aspx pronaći ćete formulare za prijavljivanje pridnenih vrsta, ali i morskih sisavaca i morskih kornjača. Svaka vaša dojava je dobrodošla i može znanstvenicima i istraživačima uvelike olakšati posao na način da ukaže koja su područja posebno zanimljiva za istraživanje.

Grgur Pleslić

Jačanje sektora civilnog društva
za zaštitu mora u Hrvatskoj

Neobični gosti sjevernog Jadrana

Tijekom protekle tri godine Plavi svijet je zaprimio nekoliko dojava o opažanju prugastog dupina (*Stenella coeruleoalba*) u sjevernom Jadranu. Razlog zbog kojeg nas je njegovo pojavljivanje iznenadilo je taj što ova prekrasna životinjska vrsta uživa boraviti u dubokim, otvorenim morima gdje se hrani uglavnom plavom ribom te lignjama. U otvorenim prostranstvima Mediterana može ga se stoga često vidjeti i to u iznimno velikim skupinama i od nekoliko stotina jedinki.

Plitka obalna područja sjevernog Jadrana su tako potpuno neobičan izbor za prugastog dupina no unatoč tome izgleda kako se tu odlučio duže zadržati te se njegovo pojavljivanje bilježi već nekoliko godina zaredom.

Prugasti dupin iznimno je lijepa vrsta dupina, lako prepoznatljiva po svom vretenastom tijelu tamnijeg sivog gornjeg dijela te svijetlijih bokova i trbuha. Ono što ga čini iznimno elegantnim je pruga koja se od ruba oka izdužuje prema leđnoj peraji granajući se u dvije tanje pruge po sredini tijela.....izgledajući baš poput ljudskih trepavica! Upravo je po tim prugama ova vrsta i dobila svoje ime.

Kako su nam za većinu dojavljenih opažanja tijekom 2008. g. pristigle i fotografije imali smo priliku provjeriti točan broj jedinki koje je sjeverni Jadran ugostio.

Na pristiglim fotografijama prisutna su tri različita dupina te izgleda da se jedan od njih pojavljuje u Vinodolskom kanalu već četiri godine zaredom.

Fotografije su otkrile i još jednu zanimljivost! Tijekom ožujka i svibnja 2008. u istom kanalu, u društvu prugastog dupina pojavio se i obični dupin (*Delphinus delphis*). Tu, nekada najčešću vrstu dupina u Jadranu, danas se više gotovo i ne viđa. Vjeruje se da je tome pridonijelo i masovno istrebljivanje dupina tijekom 50-tih i 60-tih godina proteklog stoljeća kada se dupin smatrao štetočinom i velikim neprijateljem ribara. Obični se dupin danas izuzetno rijetko susreće u Jadranu, a brojnost mu se značajno smanjila i u cijelom Mediteranu tijekom proteklih par desetljeća.

Početak rujna ove godine odrasla jedinka prugastog dupina pojavila se u lošinjskog luci gdje se zadržala otprilike dva tjedna. Istraživači Plavog svijeta redovito su pratili njegovo ponašanje te obavili fotoidentifikaciju jedinke prema njegovoj leđnoj peraji. Radi se o sasvim novoj jedinki. Budući

da je luka Malog Lošinja prilično prometna, istraživači su putem medija obaviještavali o potrebi za posebnim oprezom svih onih koji su se u tom periodu plovilima kretali kroz lošinjsku luku. Nakon dva tjedna dupin se sam uputio prema izlazu iz luke te ga nakon toga više nismo susreli na moru. Iznenađeni smo i sretni pojavljivanjima ovih nama neobičnih i dragocjenih vrsta u sjevernom Jadranu.

Nikolina Rako

Napravi kornjačicu od kutije za jaja!

Trebaju ti:

- prazna kutija za jaja
- 1 tvrdi papir ili karton
- škare
- lijepilo
- boje

Škare trebaju biti oštre pa možeš zamoliti nekog starijeg da ti pomogne!

DJ KUT

1

Izreži vrhove odjeljaka za jaja s kutije.

2

Na tvrdem papiru ili kartonu s poklopca kutije za jaja nacrtaj prednje i stražnje peraje te glavu buduće kornjačice.

VEŠJI TAK

Zalijepi izrezane
dijelove i sastavi
kornjačicu!

4

Uzmi boje i po
želji oboji
i ukraši svoju
prvu kornjačicu!

Novosti iz Lošinjskog edukacijskog centra o moru

2008. godina u Lošinjskom edukacijskom centru o moru (LMEC) bila je vrlo dinamična. Započela je s opsežnim radovima na obnovi i uređenju zidova, stolarije, a nešto kasnije i fasade tako da se sad naš centar sjaji novim svježim bojama. Prije samog početka glavne sezone obnovljena je umjetna stijena te smještena uz glavni ulaz. Svi smo zaključili da tako prostor djeluje prozračnije. Iznad stijene smješteni su preparirani morski pas čukov, golema kornja te po nekoliko morskih konjica i šila tako da ostavljaju dojam plivanja po morskim dubinama.

U prezentacijskom dijelu uz stražnji zid je postavljena nova klupa pa je sad malo lakše smjestiti veće školske grupe. U tome je dijelu postavljen i najveći novitet ove sezone, a to je model dobrog dupina u prirodnoj veličini. Riječ je o impresivnom, vrlo realističnom eksponatu, a budući da se radi o ženki, istraživači su joj dodijelili ime Madonna. Naša Madonna obično ostavlja bez daha one najmlađe koji se najviše iznenade susretu s tako velikim modelom njima najdraže životinje. Tijekom ljeta upotpunjena je i dijarama s prikazom gniježdenja morske kornjače glavate želve. U nju je smješten preparirani

15/08/08 from Italy Vicenza

Questo piccolo museo è
davvero un gioiello!
Complimenti!

Molice Caterina
Giovanni

Alcorno

Volim ici u plavi svijet.
Bekrasan je i pre lijep.
Puno sam naučila u plavom
svijetu!

Silvija Topić
27.6.08, 😊 9

Mein hat es sehr sehr gut
gefallen - vielen Dank
das sie das alles so schön
gestaltet haben

Nikola aus Deutsch-
land

10. Juli 2008

04.08.2008.

Ljubici se svidao Galeb i Kornjača, a Martin
je dobio svoj drvenog dupina za prve zubice.
Bilo nam je lijepo!

Marasi na letovanju

galeb klaukavac Jure kao predator koji
vrebava na tek izlegle morske kornjačice.
Osim obnove stalnog postava,
osmišljeni su i dodatni novi sadržaji u
ponudi edukacijskih programa.

Delfini su priroda Lucija Šorić

Lucija voli DRIJK...

Sre mi se pridjelov

Jako volim dupine...

Vaš muzej i dućan je
zakon

Pozdrav iz
Koprivnice...

25/6/08

Very nice centra.. You really can learn
a lot about Marine Mammals.

Thanks to everyone

Bianca

Tako su od ove godine školske grupe mogle čuti predavanja o ribama i glavonošcima, a radionica o zaštićenim područjima mora odvijala se izvan centra na obali. Također, održano je i nekoliko specijalističkih edukativnih programa za druge udruge te srednjoškolce koji su se htjeli upoznati s radom u udruzi.

Tijekom ljetnih mjeseci velika pomoć u centar bile su i studentice Vlasta

i Tarin. Ove drage i vrijedne cure poznajemo već jako dugo jer to su naše bivše učenice i polaznice grupe Plavi svijet junior.

O radu Lošinskog edukacijskog centra o moru najviše govori podatak da je tijekom 2008. godine održana 21 radionica te 72 predavanja za školske, 15 za turističke i 4 za studentske grupe. Ukupno je u edukacijskim programima sudjelovalo preko 3.000

osoba, a kad se tom broju doda još 867 prodanih ulaznica za individualne posjete s ponosom možemo utvrditi da je 2008. godina bila rekordna za naš centar. Nadamo se da će se ovaj uzlazni trend nastaviti i u 2009. godini te da će se sve veći broj školskih grupa odlučiti za posjet centru i sudjelovanje u edukacijskim programima i tijekom zimskih mjeseci kako bi se spomenute aktivnosti rasporedile na čitavu školsku godinu.

Jelena Jovanović

15/08/08 from Italy Vicenza
 Questo piccolo museo è
 davvero un gioiello!
 Complimenti!
 Melissa Caterina
 Giovanni
 Alvarado

June 26/08
 The centre is great! It is very educational
 and colourful! I loved it, I am def coming
 back here!. Remember ADOPT A DOLPHIN!
 Jucy Jess - Canada
 26. 06. 2008

Velim ići u plavi svijet.
 Bekason je i pre lijep.
 Bano sam navikla u plavom
 svijetu!
 Silviya Topić
 27.6.08, ☺ 9

June 26/08
 The centre is great! It is very educational
 and colourful! I loved it, I am def coming
 back here!. Remember ADOPT A DOLPHIN!
 Jucy Jess - Canada
 26. 06. 2008

26. 06. 2008

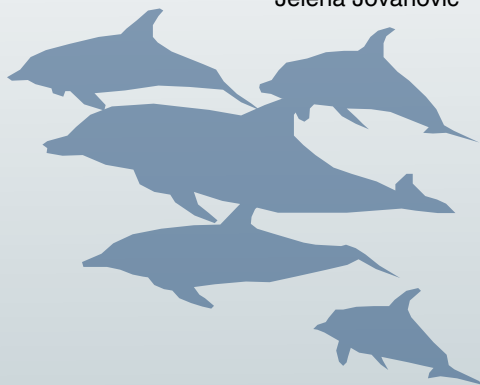
Plavi svijet junior - grupa za biologiju mora

U okviru edukacijskog programa Plavog svijeta Instituta za istraživanje i zaštitu mora osnovana je 2006. godine izvanškolska aktivnost za srednjoškolce pod nazivom Plavi svijet junior – grupa za biologiju mora. Program grupe obuhvaća edukaciju o biologiji mora i zaštiti morskog okoliša te ostalim morskim temama čime se mlade otočane želi motivirati za zanimanja povezana uz more. Program se sastoji od niza predavanja i radionica na spomenutu temu koja se uglavnom održavaju u prostorijama Lošinjskog edukacijskog centra o moru ili na terenu uz morsku obalu, a koje upotpunjuju nastavne sadržaje redovnih školskih programa srednjih škola u RH. Neke od obrađenih tema bile su primjerice: životni uvjeti u moru, organizmi litoralnog pojasa, alge u Jadranu, metode istraživačkog rada u biologiji mora, Jadranski projekt dupin, biologija, ekologija i zaštita morskih kornjača u Jadranu, zaštita i očuvanje morskog okoliša, aktivno sudjelovanje u akcijama čišćenja morske obale i sl. Također, u sklopu programa svake se godine organiziraju i stručni izleti brodom te posjet nekom muzeju ili akvariju. Grupu sačinjava 18 srednjoškolaca, a u pravilu se sastajemo jednom tjedno tijekom školske godine. Plavi svijet Junior grupa svrhovito upotpunjava ponudu slobodnih aktivnosti za mlade na otoku i doprinosi jačanju ekološke svijesti mladih otočana s naglaskom na očuvanje prirodnih vrijednosti zavičaja.

Članovi Plavi svijet Junior grupe također sudjeluju u svakodnevnom radu udruge pomažući u različitim aktivnostima poput uređenja centra, Dana dupina i sl.

Naša grupa članica je UNESCO SEMEP projekta za škole, tako da smo aktivno sudjelovali u radu IX. i X. Ljetne škole SEMEP-a na Visu u Komizi. 2007. godine s radom učenika Ivana Maljića i Matee Buljat „Kako se radio karbun i vapno“ te 2008. kad su svoj projekt „Sve boje otoka Suska“ predstavile Matea Buljat i Nikolina Fuzul. Ponosni smo što je jedna naša bivša članica, Kristina Volarić, od ove godine studentica ekologije i nadamo se da će nas posjećivati i tijekom studija te nam prenositi svoja iskustva s fakulteta. I ove školske godine nastavljamo s radom sa željom da nam se pridruži još članova u „osvajanju“ morskih sadržaja.

Jelena Jovanović

X. ljetna škola SEMEP-a na Visu

SEMEP (South-Eastern Mediterranean Environmental Project - Projekt očuvanja okoliša jugoistočnog Sredozemnog mora) je UNESCO-ov projekt koji je pokrenulo Ministarstvo prosvjete Grčke, a prvi sastanak je održan 1994. godine u Ateni. Polazeći od odgoja i obrazovanja o okolišu u području istočnog Mediterana ovaj projekt predstavlja važan segment u odgoju i obrazovanju učenika viših razreda osnovne škole i srednjih škola. Cilj održavanja ljetne škole je sastanak što većeg broja učenika i nastavnika koji su tijekom godine radili na projektu SEMEP, izmjena iskustava, davanje sugestija za efikasniju provedbu projekata. Učenici samostalno predstavljaju radove te zajedno s nastavnicima sudjeluju u radionicama o brojnim ekološkim problemima, životu u moru, kulturno-povijesnoj baštini i dr. Tijekom dana se također organiziraju predavanja s različitim tematikom, druženje te razgledavanje prirodnih i kulturnih znamenitosti otoka Visa. U projekt je u školskoj godini 2007./2008. bilo uključeno 30 hrvatskih škola, a Plavi

svijet junior grupa članica je SEMEP-a od 2006. godine.

X. ljetna škola SEMEP-a održana je od 09.-16.07., naravno u Komiži na Visu uz sudjelovanje 70 polaznika. Središte događanja bio je svakako Hotel Biševo u kojem se zahvaljujući ljubaznosti domaćina odvijala većina aktivnosti.

Program je započet u večernjim satima svečanim otvaranjem ljetne škole nakon čega je slijedilo otvaranje edukativne izložbe „Neka plavo ostane plavo” u prostoru Grada Komiže. Izložbu smo organizirali u suradnji s udrugom Sunce iz Splita u sklopu projekta „Jačanje civilnog sektora za zaštitu mora u Hrvatskoj” financiranog od strane EU (program CARDS) kojeg smo vam predstavili na str. 11.

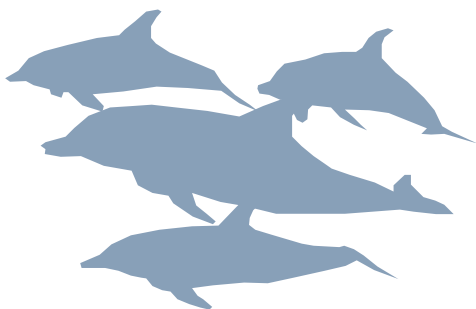
Slijedećih dana učenici su zajedno s profesorima sudjelovali u projektnoj nastavi – podijeljeni u 6 skupina radili su na projektnim zadacima koje su sami osmislili. Teme su zaista bile zanimljive – Dijalekti koje čujemo na ljetnoj školi, Otok Biševo, Istraživanje Komiže iz kajaka, Što Komižani znaju o SEMEP-u, Profesori o SEMEP-u, Tragom izložbe „Neka plavo ostane plavo“. Zavidljivo je bilo slušati što se sve može osmisliti i pripremiti u samo tri dana. Najzanimljiviji dio Ljetne škole uvijek su izlaganja učenika o projektima koje su u sklopu SEMEP-a pripremali u svojim školama. Tako smo ove godine naučili nešto o gradu Ninu, splitskoj ribarnici, stanovništvu Labinštine, zagrebačkom zoološkom vrtu, špiljama uz Zrmanju i na Medvednici, korčulanskom maslinovom ulju i još puno toga.

Plavi svijet junior grupu ove su godine predstavljale Matea Buljat i Nikolina Fuzul s radom “Sve boje otoka Suska”. Evo što su one napisale o svom sudjelovanju: “.....Radionice su bile vrlo zabavne, zanimljive i poučne. Osim toga, posjetile smo otok Biševo i Modru špilju koja nikoga nije ostavila ravnodušnim. Za razliku od ostalih učenika, mi smo ostale 3 dana duže s profesorima i za to vrijeme posjetile Titovu špilju i najviši vrh otoka Visa - Hum s kojeg se pruža pogled na cijeli viški akvatorij, a čak se vidi i otočić Jabuka. Nešto što se zasigurno nigdje

drugdje ne može vidjeti su i uvale Stiniva i Srebrna, koje su stvarno posebne i ostavljaju jaki dojam na svakog tko ih posjeti. Na ljetnoj školi smo upoznale mnogo profesora i profesorica koji su stvarno super, s njime smo mogle pričati o svemu, ali najdraži nam je bio picigin na Biševu gdje se profesori nisu odmarali, nego skupa s nama pokušali održati loptu u zraku. Niti u jednom trenutku nismo imale osjećaj da smo u školi, naprotiv to je za nas bio pravi odmor tijekom kojeg smo naučile mnogo stvari. Naravno to nisu sve dogodovštine ove ljetne škole, ali dovoljno je reći da je bilo predbro i da bi se o svemu mogao napisati roman.

Puno pozdrava svim profesorima, profesoricama i naravno svim SEMEP-ovcima, nadamo se ponovnom druženju i nezaboravnim događajima...Matea i Nina“

Jelena Jovanović

Volontiranje na Jadranskom projektu dupin

Jadranski projekt dupin pruža Vam mogućnost da se pridružite našem istraživanju kao eko-volonter. To je jedinstvena prilika da doživite iskustvo susreta s dupinima u njihovom prirodnom okruženju. Eko-volonteri borave dvanaest dana u našoj istraživačkoj bazi na Lošinju i aktivno sudjeluju u našoj svakodnevnoj rutini koja uključuje prikupljanje podataka na moru, pripremanje opreme i gumenjaka, unošenje podataka u računalo, preliminarnu analizu prikupljenih podataka, pripremanje predavanja itd. U okviru programa priznati stručnjaci drže predavanja o biologiji dupina i kitova, zaštiti morskog ekosustava i znanstveno-istraživačkoj metodologiji. Eko-volonteri borave u bazi u kojoj stanuju i istraživači. Stoga se od eko-volontera očekuje i pomoć pri svakodnevnim kućnim poslovima kao što su kuhanje i održavanje kuće. Motivacija eko-volontera i svih ljudi uključenih u program je od najveće važnosti za cijelokupni projekt. Sredstva dobivena kroz volonterski program su iznimno važna za opstanak našeg projekta i omogućuju da se istraživanje provodi iz godine u godinu. Volonterski program na Lošinju postoji od 1990. godine i tijekom tog vremena

mного se ljudi iz cijelog svijeta pridružilo našem projektu. Od slijedeće godine planiramo proširenje programa i na otok Vis gdje imamo novu istraživačku postaju tako da će uskoro i Vis postati zanimljiva destinacija za sve one sa dovoljno entuzijazma i želje za aktivnim odmorom. Sve informacije o programu eko volontiranja možete naći na našim internet stranicama www.plavi-svijet.org ili nas nazvati na broj našeg edukacijskog centra o moru 051-604-666. Kako bi volonteri i istraživači mogli uspješno komunicirati, od volontera se traži poznavanje engleskog jezika te su svoje komentare napisali na engleskom, a mi vam ih u originalu prenosimo:

...I really wanted to see the dolphins but when we didn't find any the first two days I told myself to be patient. Finally I found what I was looking for. ... I would love to come again, but with one change. 12 days are simply too short. Next time maybe twenty four would be enough...

Oliver, Germany

...Every day was organized very well - there was a good balance between activities and free time. Lectures were informative and gave a good background of your work and research. We were really impressed by them and every single researcher. Now we are more aware of the need to protect dolphins...

Birgitt and Nele, Germany

...I have learned that dolphin research is a very difficult but at the same time, very enjoyable job. The lectures gave us a detailed insight in dolphin ecology, physiology and anatomy as well as in status of Lošinj dolphins. The fact I was a part of a real scientific research was really motivating. ...

Vesna, Croatia

Dan Dupina

I ove godine lijepi, šareni plakat je mamio otočane i turiste da se 2. kolovoza upute prema Velom Lošinj u dan provedu malo drugačije - sudjelovanjem u 16. Danu dupina. Nakon 16 godina održavanja ove manifestacije čini se kao da i vrapci na grani i galebovi u luci znaju zašto se prve subote u kolovozu, prilikom šetnje po Velom, na svakom koraku može naletjeti na sliku, model ili pak dijete u majici sa slikom dupina. No, nikad nije loše ponoviti, a naše nove članove i usvajatelje informirati kako je Dan dupina u svojim ranim fazama bio dan kada su se široj javnosti prezentirali rezultati istraživanja u sklopu Jadranskog projekta dupin, a kako se tijekom godina pretvorio u zabavnu i veselu tradiciju, nije nam bilo druge nego je nastaviti.

Subota je započela postavljanjem crteža koje su nam slali vrtići,

škole ili pojedinci iz cijele Europe kroz cijelu godinu, točnije od završetka prošlogodišnjeg Dana dupina. Djeca su znala da će pobjednik natječaja dobiti vrijednu nagradu pa su se ove godine još više trudila, pripremila i usavršavala tehnike, a najbolje je za rukom to pošlo devetogodišnjoj Lauri Urban iz Rijeke. Posebnu nagradu za iznimnu ekološku osvještenost i poruku crteža dobio je osmogodišnji Davide D'Alberto iz Italije, koji je

svoje poučno umjetničko djelo stvarao pred našim očima upravo na sam Dan dupina.

Ispred Centra smo smjestili i tri štanda. S jednog (našeg) su se smješili dupini i ribice, na drugome je udruga "Ruta" izložila ekološke proizvode od creske vune, a na trećem udruga "Idem i ja" svoje radove

Ove smo godine posjetitelje

ga, dok je trg ispred Centra prštao od dječje kreativnosti i boja. Punile su se obojane papirnate ribe i hobotnice, rezuckali kolaži, izrađivali dupini i kornjače od plastelina te stvarali živopisni akvariji od kutija za cipele. Niti jedno morsko biće ni tehnika izrade nisu bili zakinuti.

Nakon proglašenja pobjednika igre i likovnog natječaja, uslijedio je još jedan koncert bubnjara, a potom nam je kraj večeri uljepšao duo "Acoustic", uz čiji smo se zvuk gitare zadovoljno smješkali vidjevši kako je i ovaj Dan dupina ispao upravo onako kako je trebao - šaren, veseo i zaigran.

Vlasta Pavičić

uspjeli uključiti i u glazbenu radionicu, točnije bubnjaonicu, održanu pod vodstvom druge za kulturu ritma Drum-Ti-Dam. I mladi i stari uhvatili su se bubnjeva, šuškalica ili jednostavno pljeskanja te svojim energičnim ritmom ispunili čitavo mjesto.

U poslijepodnevним satima djeca su već tradicionalno trčkarala po parku iza crkve ispunjavajući svih osam teških, ali i zabavnih zadataka koji su im se našli na putu do skrivenog bla-

Hvala Vam što ste ga učinili takvim i nadamo se da se vidimo i slijedeće godine!

Sponzorstva, donacije i projekti u 2008.

Plavi svijet je neprofitna organizacija koja svoj rad financira putem sponzorstava, donacija i projekata koje prijavljujemo na razne natječajne. Bez sponzora i donatora naš rad na istraživanju i očuvanju dobrih dupina u Jadranu ne bi bio moguć. Ovo je prigoda da im se još jednom od srca zahvalimo te uz čestit Božić i najljepše želje za uspješnom Novom 2009. pozovemo na dalju suradnju.

Sponzori udruge Plavi svijet u 2008. bili su:

**Generalni sponzor:
P.Z. Auto, Velika Gorica**

P.Z. AUTO

Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva – institucionalna potpora za stabilizaciju i razvoj udruge

Europska komisija u RH sufinancira projekt "Jačanje sektora civilnog društva za zaštitu mora u Hrvatskoj"

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH

Grad Mali Lošinj

Ovim putem također, želimo zahvaliti i projektnim partnerima, a to su u 2008. bili:

Hrvatski prirodoslovni muzej
Državni zavod za zaštitu prirode
Udruga Sunce
Capital Communications – Budimpešta
Sporazum o zaštiti kitova u Crnom moru, Sredozemlju
i susjednom Atlanskom oceanu (ACCOBAMS)
Cetacean Alliance

 Capital Communications

HRVATSKI
PRIRODOSLOVNI
MUZEJ CROATIAN
NATURAL-HISTORY
MUSEUM

PARTNER

ACCOBAMS

sunce

Posebnu zahvalu upućujemo svim volonterima i usvajateljima dupina koji su u velikoj mjeri omogućili naš rad u 2008.!

Sponzori i donatori posebnih projekata bili su:

Whale and Dolphin Conservation Society (WDCS).
Jadranka hoteli d.o.o.
Fred Bobek d.o.o.

IMPRESSUM:

Urednica: Jelena Jovanović
Tekstovi: Andrea Borić, Draško Holcer, Jelena Jovanović, Maja Nimak, Vlasta Pavičić, Grgur Pleslić i Nikolina Rako
Prijevodi: Peter Mackelworth, Vlasta Pavičić, Daniel Wood
Fotografije: Draško Holcer, Peter Mackelworth, Maja Nimak, Grgur Pleslić, Nikolina Rako, Anika Wiemann
Dizajn i ilustracije: Anton Horvatić
Izdavač: Plavi svijet

Podržite nas Usvojite dupina!

Usvajanjem dupina podupirete Jadranski projekt dupin i doprinosite očuvanju populacije dobrih dupina u cresko-lošinjskom akvatoriju.

Odaberite tip usvajanja.

Individualno usvajanje:

Paket za usvojitelje
Članska iskaznica
150 kn ili 20 eur

Usvajanje za tvrtke:

Paket za usvojitelje
Kvalitetan, atraktivni poster (35x100cm)
500 kn ili 70 eur

Individualno usvajanje plus

Paket za usvojitelje
Članska iskaznica
Atraktivna majica kratkih rukava
s tiskanim logom posvojenja
S M L XL XXL
250 kn ili 35 eur

Usvajanje za vrtiće i škole:

Paket za usvojitelje
CD-ROM sa edukativnim sadržajima
A3 poster
250 kn ili 35 eur

Kojeg dupina želite usvojiti?

Sonja – vrlo društvena odrasla ženka koja često pomaže ostalim dupinima kao Babysitterica/dadilja

Debby – snažna i društvena ženka koja je tijekom posljednjih 10 godina imala 2 mladunca. Često je viđamo u društvu s Facciom.

Mush – Tih i miran mužjak koji se često druži s ostalim mlađim dupinima i ponekad nas iznenadi visokim skokovima.

Meta – vrlo razigrani mladi mužjak rođen 1992. kao Mirnino prvo mladunče. Najčešće ga susrećemo u društvu s njegovim najboljim prijateljem Mushom.

Podaci o usvajatelju:

Ime i prezime:

Adresa:

E-mail:

Tel:

Posvojenje možete obaviti i on-line: www.blue-world/webshop

Plaćanje se može obaviti direktno u Lošinjskom edukacijskom centru o moru ili na račun Plavog svijeta.

Plaćanje unutar Hrvatske: Privredna banka Zagreb 2340009-1110165926

Plaćanje izvan Hrvatske: potrebno izvršiti u eurima uz pokrivenne dodatne troškove na račun Plavog svijeta, IBAN HR9623400091110165926

SWIFT CODE: PBZGHR2X: 703000-058689

Potvrdu o uplati, zajedno sa ispunjenim formularom za usvajanje možete poslati poštom, faxom i e-mailom na adresu: Plavi svijet, Kaštel 24, 51551 Veli Lošinj Fax: +385 51 604 668 E-mail: info@blue-world.org